

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDNING FÖR TRÄDGÅRDSODLARE.

N° 9. B.

September 1868.

7:de årg.

Af denna tidning, som uteslutande sysselsätter sig med till trädgårdsodlingen hörande ämnen och i hvilken *Svenska trädgårdsföreningen*, *Stockholms gartnersällskap* och *Upsala trädgårdssällskap* offentliggöra sina förhandlingar, utkommer ett nummer i hvarje månad. — Prenumerationspriset är för helt år, såväl å postkontoren och i bokhandeln, som hos redaktionen, *Två riksdaler riksmünt*. — Bref adresseras till *Redaktionen af Tidning för trädgårdsodlare, Stockholm & Experimentalfältet*.

Hallonet Belle de Fontenay.

Sedan ett antal år tillbaka ha vi odlat en hallonsort under ofvanstående namn, den vi funnit vara hänförlig till en af de allrabästa hallonsorter vi hittills odlat, ja vi kunna till och med säga, att af alla hallonsorter som vi hittills mera grundligt lärt känna är denna sort den bästa. Sorten växer starkt, är mycket hårdig och bär utomordentligt rikt, frukterna stora eller rättare mycket stora, långa och rundadt koniska, vid full mognad mörkt röda, vackra, smaken kryddadt sötsyrlig, eldigare än hos de flesta öfriga hallonsorter, hvilka i jemförelse med denna sort förefalla fadda. I afseende på tidigheten mogna frukterna samtidigt med öfriga sorter*), men sorten lemnar oftast en efterskörd och bär stundom till långt in på hösten, hvarvid dock förhållandet är med denna liksom med öfriga hallonsorter, att de sent på hösten mogna frukterna icke äro så välsmakande som de tidigare.

Orsaken hvarför vi nu särskildt tagit till ordet rörande denna sort är att vi för några månader sedan mottogo en uppsats till införande i trädgårdstidningen undertecknad: »Hatare af allt slags bedrägeri», der det på det allrakraftigaste protesterades emot att från experimentalfältet spreds en hallonsort, mot hvilken dr Eneroth i sin Pomona funnit sig särskildt föranlåten att varna. Vår första tanke vid emottagandet af denna uppsats var, att den hallonsort, som odlas å Experimentalfältet under namn af Belle de Fontenay, möjligen icke vore denna sort; att det deremot var en högst utmärkt sort, derom voro vi på grund af flera års iakttagelser fullt säkra. Vi hade förut alldeles förbisett det omdöme om sorten, som förefinnes i Svensk Pomona, men vid efterseende i densamma, läste vi nu med mindre angenäm öfverraskning följande: »Mot Belle

de Fontenay, ansedd som en hybrid mellan de röda och svarta hallonen och som äfven prisats för sortens *senhet*, varna vi endast.» Detta är nu allt, hvad som i berörde verk förekommer om sorten. Då man af detta omdöme alldeles icke kunde veta, om dr Eneroth haft den rätta sorten för sig vid dess bedömande eller ej, sökte vi upplysning hos andra författare. I dr Regels *Gartenflora* för 1867 sid. 258 finnes sorten beskrifven, hvilken beskrifning i öfversättning lyder sålunda: »*Belle de Fontenay*. Lång eller rundadt konisk, mycket stor, mörkröd frukt. Köttet sött och angenämt kryddadt. Mycket rikbärande förträfflig sort.» Denna beskrifning åtföljes i nämnde arbete af en färglagd afbildning, hvilken troget återger utseendet af den sort som under ifrågavarande namn odlas å experimentalfältet. Ut i L. Heinrich Maurer's arbete, »*Das Beerenobst unserer Gärten*», beskrifves sorten sålunda: *Belle de Fontenay* (*Framboisier nam et perpetuelle, de Fontenay aux Roses*, Belg. hort. Morren). I alla fall en hybrid emellan en hallonsort och ett björnbär, för hvilket dess yttre liksom dess smak vid fullkomlig mognad talar. Oriktigt är antagandet af uppdragaren, herr Gontier, att denna sort har dvärgartad växt, då årsskotten hos mig blifvit 7—8 fot långa, oakadt knopparne sitta tämligen tätt intill hvarandra och växtsättet är mer sammanträngdt än hos andra sorter. — Busken har kraftig växt, skotten starka, upprätta, sällan förgrenade. — Frukten mycket stor, mörkt purpurröd med blåaktigt doft, något syrlig, vid full mognad mycket välsmakande. Bär särdeles villigt, äfven till och med för andra gången, om ock icke då så rikligt som de begge förut här nämnda sorterna**).

Som man af dessa båda författares anföranden ser, äro deras omdöme om sorten helt andra än dr Eneroths och vi få tillägga att hrr Regel och Maurer äro framstående auktoriteter i detta ämne. Särskildt torde böra påpekas att dr Regel gjort sina iakttagelser vid Petersburg, hvars klimat är hårdare än Stockholms.

Ehuru vi genom den undersökning af sorten vi med ledning af dessa beskrifningar företogo funno oss öfvertygade om, att vi hade den rätta sorten för oss och ehuru vi förut väl visste

*) Dessa båda sorter äro: *Merveille des quatre saisons* och *Monatshebere ohne Stacheln*.

*) Under detta år, 1868, skördades här å experimentalfältet de första mogna frukter den 18 juli, af följande sorter: röda skottiska, *Merveille des quatre saisons*, *antwerpiska gula*, *antwerpiska röda*, *Hornet*, *Paragon*, *Cocksons new white*, röda kiliska, *Belle de Fontenay* och gula skottiska. Den 20 juli skördades mogna frukter af: *Ratter's new giant*, *Northumberland*, *Full Basket*, *Magnum bonum*, gula kiliska, gula affru (uppdragna å experimentalfältet), *Pastoff*, *Carters prolific*, *Gloire des quatre saisons*, *Merveille des quatre saisons à fruit jaune*, *Victoria*. Åtskilliga andra här på försök odlade hallonsorter äro så nyligen planterade, att vi detta år icke ansågo oss böra göra några anteckningar öfver desamma. Det synes emellertid häraf att de flesta hallonsorters mognad inträffar i det allranärmaste samtidigt.

Chen...
3/10
LOR

att den var högeligen förtjent af spridning, anmodade vi dock ett par opartiska personer att afge yttrande öfver densamma, på det allmänheten icke skulle behöfva tro ensamt på våra uppgifter, och följer derföre deras intyg här:

På anmodan af herr direktör E. Lindgren få undertecknade härmed intyga, att den hallonsort, som vid kongl. Landbruksakademiens experimentalfält odlas under namn af Belle de Fontenay, såväl i afseende på bördighet, som fruktens storlek och smak syntes vara förtjent af allmän odling framför en mängd andra sorter. Ifrågavarande slag syntes till alla delar öfverensstämma med beskrifningarne i Regels och Maurers arbeten öfver bärfruktsorterna. Stockholm & kongl. Landbruksakademiens Experimentalfält den 28 juli 1868.

C. Wikberg.

Föreståndare för Söderkulla landbruks- och trädgårdsmästareskolor i Finland.

Ax. Pihl.

Lärare vid svenska trädgårdsföreningens elevskola.

Trädgårdsodling i den höga Norden.

Försök till svar å frågan 13.

(Forts. fr. nr 8.)

Den varierade mycket, ty somliga stånd hade helt långa men smala, andra deremot nästan runda blad. Genom odling i flera generationer skulle den snart långt öfverträffa den vanliga spanska syran. Vidare förekommer Oxyria, hvilken äfven af samme författare kultiverats och hvarom han sammastädes yttrat: »Bladen äro, vid minsta vårvärme, genast färdiga, och kunna plockas några gånger under sommaren. De hafva en mycket angenäm syra och kunna begagnas utan tillblandning af spenat, hvilken de vida öfverträffa.» Vidare hafva vi Archangelican, kummin m. fl., som kunde vara värda odling i köksträdgården eller blomstergården, samt stor rikedom på de förträffligaste ätliga svamparter, hvaribland de söderut allmänt odlade champignonerna. Äfven smultronen förekomma å kustlandet vildväxande. Vanliga bukettrorsor, väl fyllda, finnas här i trädgårdar. Deras historia är följande: Ifrån Wuomajarvi hemman, cirka en mil från Torneå elf och fem ofvan Haparanda, inflyttades buskarne till Hietaniemi prestgård och kyrkogård; ifrån Hietaniemi prestgård till Kalix komministersboställe flyttades af komminister Kants fru rotskott; derifrån flyttades sådana utaf fru Kants broder auditör Dahl till Strömnäset vid Piteå; här har jag sett dem, stora praktfulla buskar, årligen öfverhöljda med väl fyllda blommor. Det märkligaste härvidlag, och något som jag har svårt att fatta, men som berättas af personer, hvars ord man icke af någon rimlig anledning kan betvifla, är, att dessa buskar på sitt ursprungliga växtställe Wuomajarvi skola ega lika dubbla blommor som i trädgårdarne här, och detta oaktadt ingen vet eller känner att på detta ställe funnits någon tidigare odling, hvar- efter buskarne kunde varit förvildade, eller att

Äfven den person, som tillsändt oss den förutnämnda uppsatsen, besökte experimentalfältet mot slutet af juli och tog kännedom om den ifrågavarande hallonsortens beskaffenhet. Han hade på våren begärt att från experimentalfältet erhålla några buskar af en utmärkt hallonsort och erhöill Belle de Fontenay. Då han såg efter i Svensk Pomona och endast fann en varning mot sorten, bortkastade han med ytterlig harm öfver det i hans tanke oredliga förfarandet de erhållna buskarne. Sedan han nu öfvertygat sig om sortens goda egenskaper och gifvit sig tillkänna att vara förf. till den förutnämnda uppsatsen, den han begärde tillbaka och af hvilken orsak den icke här inflyter, anhöll han om en ny sändning af hallonet Belle de Fontenay.

stället varit bebodt af andre än finnbönder, som i sanning aldraminst sysslat med någon blomsterodling. Äfven i trakter vid Gellivara, anför der hemfödde Löjtnanten Dahl, förekomma i vildmarken bland enkla en eller annan törnrosbuske med mer eller mindre fyllda blommor växande blandade med röda och svarta vinbär samt hallon. Krusbärsbuskar af de större och bättre sorterna, som hafva på sednare åren införskrifvits till Norrbotten, hafva ej velat trifvas rätt väl, de hafva icke velat mogna brå och hafva toppfrusit; de engelska hafva frusit ned till en fot från marken, men platsen var och odikad och led af bergsyra — emellertid finnas här gamla, förväxta och vanskötta buskar, som sedan länge tillbaka odlats här; bären på dessa äro små, men goda och tidiga, och trots ålder och vanskötsel bära de ytterst rikt, och skadas aldrig af vintrarne. Detta bevisar att med en ordnad trädgårdsskötsel och ändamålsenlig behandling man äfven skall kunna en gång uppdraga ädla krusbär, bättre passande för vår ort än de man nu kan hit från södern erhålla. Åkerbären låta lätt odla sig, variera under odlingen i storlek, färg och form liksom andra kulturväxter; jag och äfven några bland mina vänner hafva gjort försök härmed, dock hafva vi ännu allt för mycket att angående denna odling iakttaga och lära för att nu vidare derom orda; men framdeles skall, om jag lever, en särskild uppsats egnas häråt. Vinbär, hallon, åkerbär och smultron äro emellertid klimatets egna barn trifvas väl (äfven de ädlaste hitflyttade sorter) och gifva lika ädla och rika skördar som uti öfriga delar af vårt land. Detta om bärödlingen. Man kan, om man icke af fördom är blind, häraf klart inse att den kan ha en framtid för sig i

norden. Fruktträdsodlingen i nordnorden kommer väl alltid (om någon sådan ur ekonomisk synpunkt värd att tala om, någonsin kommer att blifva allmän) att mera blifva en njutning för den rike än en ekonomi för folket; den torde ej kunna bedrivas annorlunda än med dvergträd af tidiga sorter samt på spalier utefter marken vid för ändamålet uppförda eller naturliga sluttningar; men äfven detta fordrar vidare rön och torde sedan behöfva sitt eget kapitel. Köksväxt- och bärödlingen blir alltid hufvudsaken för folket, och må jag derföre sluta behandlingen af första frågan, så som jag började, med köks- och hushållsväxter. Bönor (gula kryp-) ha förr odlats här i flera generationer utaf frö, som drogos upp hos häradskrifvare Sandman på Framnäs, men under de sista åren hafva alla försök med bönor misslyckats. Sandmanska fröen ut-såddes år 1864 alla, skörden felslog för missgynnsam väderlek och skatten af de här uppdragna fröen var med ens förlorad, derföre att man ej varit nog försiktig att deraf reservera. Alla försök att sedan framalstra fröen af bönor i Norrbotten hafva misslyckats. Att odla gurkor på bänk lönar sig här förträffligt; de äro alltid med begärlighet efterfrågade och betalas enormt. Gurkodling fritt på list har ock i goda år lyckats, fastän man lagt sin list allt annat än ändamålsenligt; under de senare åren hafva deremot gurkodlingsförsöken i det fria misslyckats. Af kålrötter har man sedan gammalt brukat uppdraga frö här; grönkål gaf fullmogna frö 1863, fröodling häraf är sedan icke försökt; hvitkål odlas i Torneå och knyter der hufvud af förträffligaste smak och fasthet (detta enligt uppgift af der boende fru Govenius, varm trädgårdsvän). Kålrötter, rofvor, rättikor, rädisor trifvas alltid förträffligt. Kålrabbi (ofvanjords) felslog förra sommaren, men den såddes också först den femtonde juni samt direkt på kalljord och sommaren var ogynnsam; har förr lyckats väl. Af lök odlas här endast schalottenlök och gräslök, hvilka bägge trifvas väl. Matrabarber trifas och frodas allestädes der jag sett den, och detta trots vanskötsel och oförtjent, af okunnighet föranledt, förakt; man har ej vett att använda den annorledes än späd till spenat. Syror, patientia och spenat trifvas alltid väl. Sallat ger alltid rika skördar. Rødbetor, morötter och palsternackor odlas städse fördelaktigt, blifva mera kryddiga och söta än södrens, men äro i allmänhet små, hvilket är odlingens fel, man sår dem nämligen för tätt och »har sedan ej hjerta» att gallra; »huru skall man nännas rycka upp de vackra plantorna; de växa ju så vackert.» Detta är kvinnornas vanliga språk, och om ej de skötte trädgården i Norrbotten, blefve den oskött, ty föga intresserar sig mannen för den; men lyckligtvis är norrbottniska kvinnan allmänligen trädgårdsvän. Angående morötter, palsternackor, persilja m. m. må anmärkas att de alltid böra sås på hösten helt sent; de ligga då i ro under snön tills

våren, men äro af bortsmältande snön och bortgående kälvatten förberedde att gro, så snart vårsolen börjar verka på barmarken; säs de om våren deremot, så måste man först vänta tills marken efter källossningen så upptorkat, att den kan bearbetas och sedan ligga fröen vanligtvis länge innan de gro, särdeles som vårarne vanligen äro torra; genom höstsådd förlänges således vegetationstiden med några veckor af den tid då solen står högst på himlen och verkar kraftigast, hvilket icke är oviktigt i trakter med så kort vegetationstid som vår. Af denna anledning är höstsådd tillräddlig i högsta nordnorden för alla växter, med hvilka den lämpligen kan företagas. Sockerärter af här hemmahörande sort odlas här med egna fröen, sedan minst 16 å 20 år tillbaka. Spritärter (Daniel O'Rourke), odlade här sedan 1863, hafva årligen gifvit moget frö. Att tala om odlingen af prydnadsbuskar i Norrbotten lemnas till ett annat tillfälle; dock må nämnas i största korthet, att åtskilliga såväl buskar och blommor, om hvilka man icke vågat hysa särdeles förhoppningar under Norrbottens klimat, visat sig oömma och väl uthärdande här. Af hvad här ofvan redan blifvit antydt, torde emellertid framgå att trädgårdsodling i Norrbotten är möjlig, samt att den, förståndigt och ändamålsenligt lämpad efter våra klimatiska förhållanden, skulle kunna bringa stor välsignelse åt dessa nordiska bygder och följaktligen är väl värd att anses som ett framtidsmål värdigt hvarje fosterlandsväns ansträngningar.

Vi öfvergå nu till andra frågan: Hvad bör göras för att uppbirga trädgårdsskötseln i Norrbotten, så att den blir hvad den bör: en källa till välsignelse, trefnad och välstånd?

Då obestriddigen den genom nu varande skogssköflingssystemet i en viss riktning fortsmygande demoralisationen i icke ringa mån bidrager att lägga hinder i vägen för trädgårdsodlingens framåtskridande, så måste trädgårdsvännen, som i allt fall är af naturen äfven skogarnes vän, också af detta skäl sluta sig till dem, som önska en förändrad skogslagstiftning, hvilken genom att beteckna skogstjufnad såsom stöld, hvad den väl ock egentligen är, afskräcker och håller tillbaka dem, som under nuvarande förhållanden genom sina föredömen befrämja sin omgifnings och synnerligast det uppväxande slägtets moraliska försämring. Visserligen är det nu inför lagen tjufnad, att stjäla ur trädgårdarne, men inför norrbottniska folkmedvetandet är det icke så, och så länge lagen skiljer emellan skogsåverkan och tjufnad, skall inför detta medvetande växtstöld öfverhufvud, med undantag för råg, korn och möjligen potatis samt hö, icke synas vara hvad den verkligen är. Svårigen kan man också begära att folkmedvetandet skall döma det mera orätt att taga min blomma än mitt träd, min rotfrukt än min timmerstock. Obestriddigt är också att norrbottningens rättsbegrepp, hvad beträffar stöld af bär, blommor, trädgårdsfrukter och växt-

alster i allmänhet, äro högeligen förvillade och förvridna. Har han tagit något växtalster, det må nu vara skogs- eller trädgårdsprodukt, och man skulle förebrå honom detta eller säga det vara stöld, svarar han med en viss sjelfbelåten öfverlägsenhet: »Såå, var hä ditt kanske? Har du kanske födt op' a' mä' mjölka?» och anser sig dermed hafva på ett grundligt dräpande sätt bemött tilltalaren. När man ej får behålla sitt, afskräcker man från att odla.

Mest önskvärdt af allt såsom kanske kraftigast medverkande till och bäst egnadt att befordra uppnåendet af detta önskningsmål, en allmän efter våra förhållanden lämpad trädgårdsodlings införande i nordn, vore dock en mönster- och försöksträdgård i nordligaste delen af landet, samt framför allt folkskoleträdgårdar, hvilka senare dock under närvarande förhållanden svårligen torde kunna åstadkommas och ändamålsenligt skötas annorledes än i sammanhang med och beroende af den förra. Norrbottenska folklynnnet är sådant, att det icke gerna af något aldrig så öfvertygande resonemang låter förmå sig afvika från den en gång beträdda vägen; nyck kan visserligen förmå härtill, och bonde kan öfvertyga bonde; men icke de bästa skäl, uttalade af så kallad ståndsperson, förmå något öfver honom. Endast klara facta, som ställas direkt under ögon och näsa på honom, förmå något öfver hans öfvertygelse och detta först sedan han funderat en stund om icke hans sinnen bedraga. Endast bevisande exempel mäktas leda hans omdöme och förmå honom öfvergifva gamla vanor för att tillägna sig en senare tids större erfarenhet. Så har han, länge döf för alla välmenta och öfvertygande förmaningar att utdika sin jord, förklarar sig vara »för klok att låta narra sig till att tappa must och växtkraft ur jorden», och först på sista tiderna utaf exempel, hvars följder varit för uppenbara för att icke falla i ögonen, förmåtts till dessa dikningar, hvilka, der de företagas, visa en verkan, som, besegrande den envisaste halsstarrighet, tillvinner dem ett ständigt växande förtroende. Mönsterträdgården vore kanske för Norrbotten af större vikt, än något annat medel till framåtskridande och öfvergången till ett bättre. Dess mål skulle vara af fyraldig art: 1:o Skulle den för folket utgöra ett stående exempel på huru trädgårdsodlingen bör bedrivas och kan bringa vinning samt trefnad. 2:o Skulle den hafva till uppgift att söka svaret på frågan: hvilka trädgårds- och matväxter äro passande för och förtjenta af att allmänt odlas i högsta nordn? 3:o Skulle den meddela undervisning i trädgårdsskötsel och 4:o uppdraga samt till de norra orterna genom försäljning sprida frö och för nordn passande varieteter af till odling der lämpliga hushållsväxter, samt öfverhufvud på allt sätt uppmuntra fröodling i nordn. Mönsterträdgården skulle lära folket hvad norrbottniska jorden verkligen kunde gifva. Den skulle lära odlingen af många växter, som nu

alldeles icke eller endast i ståndspersonernas »kryddgårdar» på ett allt annat än fullt ändamålsenligt sätt odlas. Den skulle lära att kring stugan, der nu städse skogen hugges bort för att lemna kvar den kala af torra stubbar och nakna eller mossiga stenar vanprydda backen, bryta en liten täppa, som, skött af hustrun och barnen under mannens bortovaro i det aflägsna arbetet, skulle genom sin skörd af rotfrukter och grönsaker lemna ett värdefullt bidrag till familjens underhåll, på samma gång den förädlade sinnet genom sysslandet med och värden om naturens gåfvor, och lärde respekt och aktning för andras odlade egodelar genom att väcka och utbilda kärleken till den egna odlingen. Men detta skulle i än högre grad och mera speciellt uträttas af folkskoleträdgården, hvilken det skulle tillkomma, att bland folket fördela och liksom utminutera det goda som mönsterträdgården komme åstad. Må man tänka sig trädgårdsskötseln älskad och omhuldad i Norrbotten, så att hvarje backstugusittare, af den massa vi af denna folkklass ega, vid sin koja på lediga stunder uppbröte den derinvid belägna, nu öde jordlappen, hvilken under mannens vistelse i aflägsat arbete utan möda sköttes af hustrun och familjen, och man finner lätt hvilken välsignelse ett sådant förhållande vore för denna nu arma bygd.

Mönster- och Experimentalträdgården skulle utröna och bevisa hvilka växter böra af den nordiska trädgårdsodlingen omhuldade och hvilka icke lämpligen kunna blifva föremål för densamma. I den skulle uppdragas, för att sedan derifrån spridas, för klimatet och orten lämpliga varieteter. Der skulle förädlas och utbildas våra vildväxande nyttiga växter. Derifrån skulle utspridas på orten uppdragna frön, som skulle för vårt behof öfverträffa och uttränga större delen af de köksväxtfrön, som här nu allmänt odlas, men som nästan utan undantag äro ammade under Tysklands, Englands, Danmarks eller, i lyckligaste fall, sydliga Sveriges våra helt olika klimatiska förhållanden. I en sådan trädgård skulle nordens ädla åkerbär underkastas odling och derifrån skulle af denna eldigt aromatiska bär sort utgå varieteter, som bättre egnade sig för odling i södern, än de plantor af densamma, som nu direkte från polargrannskapets vildmark inflyttas i det mildare klimatets odlade jord.

I en sådan trädgård skulle ortens kvinnor utbildas till trädgårdsmästarinnor, som under vårt klimat lärt sig att bedriva odlingen i öfverensstämmelse med detsamma, och hvilka ej, såsom mestadels söderns trädgårdsmästare, då de någon gång förirra sig hit, för att stanna här en å två somrar (en allt för kort tid att sätta sig in i så olika förhållanden) vilja att vårt klimat skall byta om natur i öfverensstämmelse med deras under andra klimatförhållanden vunna erfarenheter och förvärfvade lärdomar. — Jag säger kvinnor, ty om någorstädes kvinnan är lämplig till trädgårdsmästareyrket, så är hon det i

den höga norden mer än annorstädes. Hennes sinne, hela lynne och anlag ligga afgjordt åt det hållet, då deremot alls icke detsamma, men väl motsatsen, kan sägas om mannen i dessa trakter. De fattigaste qvinnor älska att pryda sitt fönster med några blommor och om de ej hafva annat att sätta dem i, så ser man dem planterade i spillrorna af något sönderslaget gammalt porslins- eller lerkärl eller också uti en af näfver eller tallbark förfärdigad blomkruka; ja, äfven hos de fattigaste i staden ser man blommor i fönstren, och på landet träffar man ganska allmänt blommor i stugorna; deras skötsel är visserligen ej den bästa, men det bevisar ändock en sinneriktning och anlag, hvaraf något skulle kunna göras. Rätt betecknande för denna sinneriktning är äfven, att jag ganska ofta på vårarne besökes af fattiga små flickor, som tigga ett »blomskott», en planta eller ett par frö å »mamma» eller sig sjelf, samt att under hela sommaren sådana små flickor tigga blommor för sina vattenglas eller stjåla dem der de ej annorledes

kunna erhållas. Qvinnan är äfven af ett annat skäl lämpligare än mannen till trädgårdsmästareyrket i norden; hon kan nemligen under den halfva delen af året, då trädgårdsarbetena här gifva ingen sysselsättning, lättare ändamålsenligt använda sin tid än mannen, som, sedan han inhämtat trädgårdsmästarens lärdom, icke så alldeles gerna skulle nedlåta sig till hvardagsgöra eller låta sysselsätta sig med vanligt tjenarearbete. I en sådan trädgård skulle ock folkskolelärarne erhålla nödig undervisning i trädgårdsskötseln; eller, ännu hellre, fruntimmer borde här utbildas till att vid alla fasta folkskolor meddela barnen undervisning häruti; passande jord finnes alltid att tillgå och alltid kunde socknarna anskaffa en liten stuga eller ett par rum för undervisarinnan, hvilken ganska väl skulle kunna, med afseende derpå att hon sjelf ständigt disponerade halfva året och sommartiden under undervisningstiderna till sin nytta begagnade barnens arbete i skolträdgården, utaf densamma hafva en hennes pretentioner motsvarande bergning.

(Forts.)

Litteratur.

Handbok i skogs-skötsel af C. A. T. Björkman. Med 75 i texten intryckta träsnitt, 205 sidor in 8:vo, Stockholm, 1868. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 2 rdr 75 öre.

Trädplantering, hvarunder innefattas äfven skogsodling, kan numera sägas tillhöra en af dagens brännande frågor, ty våra skogar hafva numera blifvit så sköflade, att det i sanning vill mycket arbete och lång tid till, innan de kunna försättas i försvarligt, än mindre godt skick. Det är derföre med verklig tillfredsställelse, vi helsa välkommet hvarje försök till åstadkommande af något bättre med hänsyn till våra skogar, ty otvifvelaktigt är, att om vårt klimat icke skall bli alldeles förderfvadt — hvilket till en betydlig grad tyvärr redan skett och hvarom en rad af dåliga år bära ett tydligt vittnesbörd — och om Sverige skall kunna föda en tillväxande befolkning, är införandet af en fullt ändamålsenlig skogs-skötsel ett alldeles oundgängligt behof. Men på det skogs-skötseln må bli något annat än hvad den, med några obetydliga undantag, hittills varit, nämligen blott och bart planlös afverkning, fordras att allmänheten erhåller goda och tillförlitliga underrättelser, huru man rätteligen skall

tillvägagå vid skötseln af sina skogar och dessa underrättelser synes oss det arbete hvarpå vi härmed velat fästa våra läsares uppmärksamhet synnerligen väl egnadt att gifva.

Som vi för närvarande icke hafva utrymme för en utförligare anmälan, vilja vi för denna gång blott nämna, att vi vid arbetets genomläsande funnit det vara till framställningssättet synnerligen klart och tydligt, att det utan vidlyftighet är ganska fullständigt, och att det i de delar hvari vi äro så hemmastadda, att vi fullt förstå att bedöma det, är fullt tillförlitligt och vi taga således alldeles för gifvet, att det är lika godt och tillförlitligt äfven i de delar, der vår mindre bekantskap med ämnet hindrar oss från att afgifva något omdöme och vi vilja blott tillägga att det vore väl, om hvar och en som har en jordbit, större eller mindre, egnad till skogsodling, men hvarå skog saknas eller blott dålig sådan förefinnes, ville lägga sig till det ifrågavarande arbetet och noga tillämpa de förträffliga föreskrifter det innehåller.

Till enskilda delar af arbetet ämna vi vid tillfälle återkomma.

Minneslista för trädgårdsodlare i september 1868.

Köksväxtodlingen. Af spenat företages en sådd äfven i denna månad, och plägar dylik sent sådd spenat vanligen till en del stå sig öfver vintern och utveckla sig vidare på våren, så att man då tämligen tidigt kan skörda den. Rådisor säs äfven i denna månad och helst på en ledig drifbank, så att de vid inträffande köld kunna skyddas mot densamma genom fönster och mattor, och kan man på sådant sätt bereda sig till-

gång på rådisor till långt in på hösten. Den som vill odla sockerrötter (*Sium Sisarum*) och körfvelrofvor bör nu utså dessa sorter på kalljord, emedan fröet, sådt om våren, icke vill gro. Turkiska bönor böra skördas innan skarpare frostnätter inträder, äfven om de än icke skulle vara alldeles fullt mogna, ty i detta fall mogna de efter, så framt de icke äro allt för litet utbildade, hvaremot de gå alldeles förlorade om de, medan de ännu äro gröna, utsätts för några graders

köld. Har man deremot tillfälle att, då frost befaras, skydda dem genom att breda öfver dem mattor o. d., så är det bättre att låta dem stå till dess de äro fullt mogna, eller så länge väderleken det medgifver. Mejram och timjan plägar man afskära mot slutet af månaden, innan nattkölden blir för skarp. Gräfning af ledigblifna trädgårdsland och ogräsets bortrensning etc. lika som förra månaden.

Fruktträdgården. Vid skördandet af frukt erinras om, att den bör ordentligt plockas af träden och icke skakas eller slås ned, ty icke allenast frukten blir derigenom skadad, utan äfven sjelfva träden skadas deraf, i det att en mängd fruktsporrar afbrytas. Der fruktträden stå på sandplaner bör man utströ halm under träden på det den frukt som nedblåser från träden må skadas så litet som möjligt.

Der det under detta års försommar visat sig — om ock i aldrig så ringa grad — löfmask på fruktträden, eller med andra ord larver af frostfjärilen (*Geometra*) är det att befara, att dylika larver nästa år komma att uppträda talrikt och göra mycken skada, om icke verksamma medel

deremot redan nu vidtagas. Det enda verksamma medel deremot är att, genom anbringande af s. k. tjärkransar på stammarna, hindra honorna, hvilka sakna vingar och således måste krypa uppför stammen, för att komma upp i trädet och lägga ägg. Dylika tjärkransar åstadkommas bland andra på det sättet, att stammen omviras med ett groft halmband, hvilket bestrykes med tjära, och som dessa fjärilar företrädesvis äro i rörelse om natten, bör man hvarje qväll se efter och förnya bestrykningen, der detta är af nöden. Att man icke får lemna stegar, störrar e. d. stående mot träden, på hvilka fjärilhonorna kunna uppgå, förstås af sig sjelft.

Vi tillåta oss att härmed ånyo uppmana alla, som kunna verka för saken, att söka åstadkomma fruktutställningar i de särskildta länen, på det vi allt mer och mer må vinna kännedom om hvad vi ega i fruktväg och erhålla insigt i hvad som företrädesvis förtjenar att allmänligen odlas. Rörande bästa sättet, hvarpå dylika fruktutställningar böra anordnas få vi hänvisa till en liten broschyr, benämnd: *Om Sveriges fruktträdsodling och om allmänna fruktutställningen, af O. Eneroth.*

Minneslista för blomsterodlare i september 1868.

I början af månaden måste de orangeriväxter, hvilka man i juni ur krukorna utplanterade på fritt land, åter inplanteras uti krukor. Efter planteringen ställas de i en driffbänk, som i några dagar hålles tillsluten och beskuggad, eller ock i ett mindre växthus, som behandlas på samma sätt. Vi mena dock ej härmed, att man redan nu skall upptaga pelargonier, fuchsier och andra blomsterväxter, som pryda grupperna; tvärtom låter man dessa stå kvar så länge som möjligt, eller, om man i juli och augusti genom sticklingar uppdragit ett tillräckligt antal unga plantor, tills frosten dödar dem. Mot medio af månaden böra alla växter, som höra till tempererade huset, inflyttas; inflyttningen bör försiggå i torrt väder och det förstås af sig sjelft, att hvarje växt, innan den inställes i huset, rengöres från ohyra och smuts, samt uppbindes vackert. Äfven krukorna böra rentvättas från det gröna och hvita mögel hvarmed de äro öfverdragna och hvilket, om det får sitta kvar, gör luften i huset ohelsosam för växterna. Omplantering bör vid denna tid endast företagas med de växter, hvilkas krukor gått sönder, eller genom för mycket vatten fått »sur» rotklimp. Krukorna böra vara så små som möjligt, rena och torra samt förses med god drainering. I huset böra växterna ej uppställas så tätt att den ena tränger den andra; har man fler än man bekvämt kan rymma måste de sämsta kastas bort. Växter, som hafva blomknoppar eller ludna och håriga blad, ställas på de ljusaste platserna, hvar emot de som hafva tjocka, blanka, läderaktiga blad, såsom oleander, lager, *Evonymus* och så-

dana som fälla sina blad, såsom granaträdet, kunna åtnöja sig med mindre ljusa ställen. Dessa sistnämnda och många liknande kan man mycket väl öfvervintra i en torr och någorlunda ljus källare. Har man en större samling af de utmärkt vackra och, om de skötas med tillbörlig omsorg, tacksamma kapska ljungarterna, så böra dessa inrymmas i ett särskildt, ljusst, fuktfrött och luftigt växthus, emedan de ej trifvas om de stå sammanblandade med andra växter. De fordra om vintern ej mer än + 3—5°, men mycket ljus och frisk luft. Med vattningen måste man vara mycket försiktig och noga, ty en enda oriktig sådan är i stånd att betydligt skada t. o. m. döda det vackraste exemplar. Angripas de af ett hvitt mjöllikt mögel, måste de öfverpudras med svafvelblomma. Camelliebladen putsas med torra yllelappar innan de uppställas på sina vinterplatser; hafva sköldlöss eller kaffelöss infunnit sig borttvättas de med såpvatten. Har man i förra månaden ej medhunnit omplantera de nedskurna pelargonierna i mindre krukor med mager jord, så bör detta arbete nu ej längre uppskjutas. De vattnas högst obetydligt. Frö af calceolarier och cinerarier kan utsås; plantorna blomma då i slutet af maj eller början af juni. Vinterastern (*Chrysanthemum indicum*) får gödselvatten 2 gånger i veckan, rikligt luft samt hela dagens sol. Stå de i fria luften är det bäst att mot medio af månaden bringa dem under glas. Lafvarne i varmhusen förses med ny bark, och då man dervid måste flytta undan växterna har man ett godt tillfälle att göra dem rikligt rena från all slags ohyra. Trävirket oljemålas, väggarne kalkas och hvarje vrå i huset rengöres

innan växterna åter inflyttas. Luftningen om nätterna upphör; i stället gifves luft några timmar om morgonen och äfven om dagen, ifall temperaturen genom solvärmens skulle blifva för hög. Vid klart väder besprutas växterna tvenne gånger dagligen; vid mulet och kallt väder måste man elda. *Arum, Caladium, Gloxinia, Achimenes* m. fl., som upphört att växa, få mindre vatten. *Amaryllis* och andra tropiska lökväxter omplanteras då de börja vegetera på nytt.

I blomsterträdgården afmejas gräsplanerna och hållas rena från affallande löf. Vid torr väderlek insamlas allt moget blomsterfrö. De till drifning bestämda buskväxterna utsätts för hela dagens sol; mot slutet af månaden börjar man hålla dem i det närmaste torra, så att trädet kan mogna och löfvet affalla. För att skydda rotklimparne för regn kunna krukorna läggas på sidan. Börja löfkojorna att visa knöppar, inplanteras de i krukor, likaså gyllenlack och nejlikafäggare. Liljor, och hvad för andra fleråriga växter som helst, delas och omplanteras. Mot medio och slutet af månaden är man ej längre säker för nattfroster, hvarföre täckmateriel måste vara i ordning för att dermed skydda de ömtåligare plantor som möjligtvis ännu stå ute. Ha några växter blifvit skadade af lindrig frost, så kunna de hjälpas dermed, att man före soluppgången besprutar dem med kallt vatten.

Kring georginerna uppkastas 6—8 tum höga jordkupor, hvilka skydda rothalsarne för frost. *Hyacinther, Duc van Toll-tulpaner* och *marseiller-tazetter*, ämnade till tidig drifning, inplanteras i början eller senast i medio af månaden. *Hyacintherna*, som böra väljas bland de tidigast blommande sorterna, planteras en i hvarje kruka uti god trädgårdsjord, blandad med väl rutten gödsel samt sand. *Tulpanerna* planteras 3 i hvarje kruka och äro 3 tum stora krukor tillräckliga för dem. *Tazetterna* planteras en eller två i hvarje kruka. *Krukorna*, såväl till dessa som till *hyacintherna*, böra vara mera djupa än vida. Efter planteringen nedgrävas krukorna 6—8 tum djupt, antingen i jorden eller i en sandbädd. Man kan äfven ställa dem i en kallare, hvarest de öfvertäckas med sand, eller i en låda, som man kan hafva stående i ett oeldadt men frostfritt rum. Sedan några tum sand blifvit påfylld hålles den jemnt fuktig. Planteras *hyacinther* i s. k. *hyacinthglas*, måste man välja någorlunda tidigt blommande sorter och framförallt riktigt friska, felfria och starka lökar. Glasen fyllas med å- eller regnvatten så högt, att det berör rotändan på löken och ställas tills vidare på ett mörkt ställe. När rötterna blifvit några tum långa får vattnet ej komma löken närmare än $\frac{1}{4}$ tum. Då bladen börjat växa flyttas glasen med lökarne närmare ljuset. *G. L.—n.*

Diverse notiser och meddelanden.

Förteckning å priser tillerkända utställare vid 12:te allmänna svenska landtbruksmötet för produkter af trädgårdsskötsel.

Trädgårdsmästaren C. G. Björn, Stockholm, för en utmärkt samling af tidigt framalstrade rotfrukter, större silfvermedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren C. J. Källander, Stockholm, för af honom uppdragna särdeles vackra rotfrukter, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Direktören N. J. Ericsson, Haga, för vackra rot-saker, bronsmedaljen och 1 specie;

Telegrafkommisarien L. A. Ringius, Piteå, för en ganska vacker och mycket fullständig samling af årstidens legumer, uppdragna i Piteå, större silfvermedaljen och 1 specie;

Örebro trädgårdsförening, för en samling af legumer, bland hvilka särdeles omsorgsfullt odlade arter, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren Åkerström, Stockholm, för en vacker samling af svärdsbönor, bronsmedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren C. J. Källander, Stockholm, för en utmärkt samling af gurkor, meloner och lök, större silfvermedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren C. G. Björn, Stockholm, för vackra cucurbitacéer, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren C. G. Bergström, Öraker, för väl odlade gurkor och lök, bronsmedaljen och 1 specie;

Hillersjö Trädgårdsbolag, för ett utmärkt sortiment af olika bärslag, större silfvermedaljen och 1 specie;

Kongl. Landbruksakademiens experimentalfält, för en utmärkt samling bärsorter, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Expeditionssekreteraren C. O. Vougt, Charlottendal, för en större samling af utmärkta krusbär, bronsmedaljen och 1 specie;

Direktören N. J. Ericsson, Haga, för särdeles utmärkta vindrufvor, persikor, aprikoser och fikon, större silfvermedaljen och 1 specie;

Hillersjö Trädgårdsbolag, för vackra vindrufvor, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren E. W. Bergström, Säbyholm, för vackra persikor, bronsmedaljen och 1 specie;

Hillersjö Trädgårdsbolag, för en särdeles rik *) och vacker samling arter, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Landbruksakademiens experimentalfält, för en vacker samling af arter, bronsmedaljen och 1 specie;

Hillersjö Trädgårdsbolag, för den stora och flera-handa slag af blommande frilandsväxter omfattande

*) Hillersjö ärtsortiment bestod af, om vi minnas rätt, 28 sorter (skördade under olika år); experimentalfältets, som följer näst efter, af 44 sorter (alla skördade 1868) och med vid hvarje sort fogad uppgift på dagen, då sorten såddes och då den skördades. Vi nämna detta af den orsak att Hillersjö-sortimentet kallas rikt, men icke det nästföljande, ehuru detta var vida rikare. *Redaktionen af tidn. f. trädgårdsodlare.*

samling, samt för de till dekorerings å gräsplaner passande blomväxter, detta bolag så rikt utställt och pryddigt anordnat, större silfvermedaljen och 1 specie;

Handelsträdgårdsmästaren E. W. Tjäder, Charlottenburg, för en vacker grupp af stockrosor och balsaminer, bronsmedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren C. G. Björn, Stockholm, för en samling af sådana krukväxter, hvilkas odling, såsom mindre kostsam, har ett framstående praktiskt ändamål, större silfvermedaljen och 1 specie;

Fabrikören K. A. Almgren, Svindersvik, för en smakfullt anordnad, många utmärkta och sällsynta skönblommade krukväxter omfattande samling, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Grosshandlaren Peyron, Lido, för en samling stockrosor, bronsmedaljen och 1 specie;

Botaniska trädgården i Upsala, för dess mer än 90 vackra och utmärkta arter omfattande samling af bladväxter, härdiga för bildande af grupper på fritt land, större silfvermedaljen och 1 specie;

Direktören N. J. Ericsson, Haga, för dess rika och utmärkta samling af frilandsbladväxter, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Svenska Trädgårdsföreningen, för en vacker samling af dekorativa bladväxter på kalljord, bronsmedaljen och 1 specie;

Botaniska trädgården i Upsala, för dess 70 arter omfattande, till största delen i Upsala uppdragna, samling af Coniferae, större silfvermedaljen och 1 specie;

Göteborgs Trädgårdsförening, för en stor samling barrträd i särdeles väl kultiverade exemplar, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Hillersjö Trädgårdsbolag, för en rikhaltig samling af vackra Coniferae, bronsmedaljen och 1 specie;

Landtbruksakademiens experimentalfält, för en särdeles rik samling af vedväxter, som uthärda mellersta Sveriges klimat, större silfvermedaljen och 1 specie;

Hillersjö Trädgårdsbolag, för en samling af buskar för kalljord, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren R. Stenberij, Årstaholmar, för väl odlade och utvecklade parkträd och buskar, bronsmedaljen och 1 specie;

Direktören Hj. Kylberg, Ryssbylund, för med särdeles omsorg i olika former uppdragna fruktträd, större silfvermedaljen och 1 specie;

Handelsträdgårdsmästaren E. W. Tjäder, Charlottenburg, för en utvald samling af olika sorter fruktträd, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Svenska Trädgårdsföreningen, för en rikhaltig samling af kraftiga fruktträd, bronsmedaljen och 1 specie;

Handelsträdgårdsmästaren E. W. Tjäder, Charlottenburg, för konserverade frukter och rhabarber, större silfvermedaljen och 1 specie;

Ryttmästaren F. Björkenstam, Hacksta, för en utställning af sylter, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Fru Fina Holm, Sölfvesborg, för sylter, bronsmedaljen och 1 specie;

Fru Hedvig Juhlin-Dännfelt, Stockholm, för safter af olika bärsorter, årgamla och färska, större silfvermedaljen och 1 specie;

Handelsträdgårdsmästaren E. W. Tjäder, Charlottenburg, för safter af olika bärsorter, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Fru von Bahr, Malstanäs, för safter af olika bärsorter, bronsmedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren Gimberg, Stockholm, för en åskådliggjord method för tobaksodling, bronsmedaljen och 1 specie;

Trädgårdsmästaren Bergström, Öraker, för en samling af bärsorter, bronsmedaljen och 1 specie;

Grosshandlaren C. G. Cervin, Hesselby, för der ympade rosor och uppdragna vackra Fuchsier, bronsmedaljen och 1 specie;

Svenska Trädgårdsföreningen, för utmärkta parkträd och buskar, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Apotekaren C. T. Asker, Ståthöga, för tvänne stora, frukt bärande pomeransträd, bronsmedaljen och 1 specie;

Grosshandlaren Peyron, Lido, för i kruka frukt bärande dvärgträd af päron och plommon, bronsmedaljen och 1 specie;

Direktören N. J. Ericsson, Haga, för orangeribuskväxter af sällsyntare beskaffenhet, större silfvermedaljen och 1 specie;

Göteborgs Trädgårdsförening, för dito, större silfvermedaljen och 1 specie;

Svenska Trädgårdsföreningen, för dito, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Direktören Bergström, Ulriksdal, för en samling dekorativa vedväxter af främmande ursprung, större silfvermedaljen och 1 specie;

Direktören N. J. Ericsson, Haga, för dito, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Vaktmästaren A. Damander, Lund, för honung, mindre silfvermedaljen och 1 specie;

Organisten A. P. Hallén, Munktorp, för honung, bronsmedaljen och 1 specie.

(Efter Posttidningen.)

Annonsen.

Upsala Trädgårds-Sällskaps utställning af trädgårdsalster eger rum från den 24 t. o. m. den 28 september vid Wauxhall i Upsala. Artiklar som skola utställas böra inlemnas onsdagen den 23 i utställningslokalen.

Upsala den 12 augusti 1868.

Bestyrelsen.

Undertecknads *Fröhandel* är numera i huset *M 1 Stora Nygatan*, 1 trappa upp, midt emot Elektriska Telegrafstationen.

Kataloger erhållas gratis. *E. Will. Tjäder.*

Innehåll.

Hällonet Belle de Fontenay. — Trädgårdsodling i den höga Norden. — Litteratur. — Minneslista för trädgårdsodlare i september 1868. — Minneslista för blomsterodlare i september 1868. — Diverse notiser och meddelanden. — Annonser.

STOCKHOLM, SIGFRID FLODINS BOKTRYCKERI, 1868.